

Василь Мадзігон, доктор педагогічних наук, професор,
академік АПН України,
директор Інституту педагогіки АПН України

ВИВЧЕННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ, ЛІЦЕЯХ, ГІМНАЗІЯХ ТА КОЛЕДЖАХ СУТНОСТІ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті стверджується необхідність вивчення основ економіки в загальноосвітніх навчальних закладах, та викладено необхідність державного регулювання економічних процесів, які протікають в ринковій конкурентній економічній системі. Економічні знання необхідні всім, особливо молодому поколінню, про те державні процеси є і залишаються основними при будь-якій економічній системі господарювання.

Актуальність теми. В нинішніх умовах економічна освіта набуває все ширшого розвитку, важлива роль у цьому належить загальній середній освіті, де вивчають основи економіки: школи, гімназії, коледжі, ліцеї, і які формують у молоді початкові професійні компетенції, талант, сприяють професійному самовизначенню та набуттю загальнолюдської моралі, національним потребам знань, культурним засадам та державному розвитку [8, 22].

Під час викладу матеріалу у процесі вивчення даної теми вчитель повинен наголосити учням, що в будь-якому суспільстві держава виконує важливі функції, впливаючи на різні сфери суспільного життя. Це стосується й економіки. Економічний розвиток висуває дедалі нові вимоги до державних структур, характеру і якості самого державного управління.

Але можливості впливу держави на економіку мають обмежений характер. Існує мінімально необхідна і максимально допустима межа державного втручання.

Випускник школи, професійного навчального закладу чи ВНЗ під час засвоєння знань при вивченні економіки, був також зацікавлений різноманітними прикладами з огляду державного втручання в економічні процеси. Система загальної середньої освіти повинна бути зорієнтована на підготовку учнівської молоді до діяльності в умовах конкурентної економіки, на початкові професійні знання з бізнесу, менеджменту, маркетингу, інформації, інтелектуальної власності та інших дисциплін, які формують певний рівень професійних компетенцій. Взаємодія учасників економічної системи дуже різноманітна за формами і соціальними наслідками. Більшість з них охоплює ринок, але є такі, що залишаються за його межами. Наприклад, промислове підприємство, беручи участь

в ринковій конкуренції, забруднює навколишнє середовище і реально шкодить здоров'ю людей, які тут мешкають, знижуючи якість їх життя. Без участі держави боротися з подібними зовнішніми ефектами неможливо. Тому держава повинна взяти не себе збалансування інтересів між учасниками вільної конкуренції та інтересами суспільства [5].

Аналіз останніх публікацій. Вагомий внесок у визначення цінних професійних напрямів підготовки та організації навчального процесу у закладах освіти внесли відомі вітчизняні вчені В. Андрущенко, В. Боднар, Н. Бібік, М. Вачевський, М. Євтух, М. Єрмошенко, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Онищенко, А. Павленко, І. Прокopenко, В. Сидоренко, які в своїх наукових працях розкривають принципи диференційованого навчання та подають науково-методичні розробки із методики навчального процесу, що відповідають розробленим концепціям навчального процесу Міністерства освіти і науки України.

Слід зазначити, що випущено значну кількість навчально-методичної та довідкової літератури з економічної освіти, що стосується навчального процесу (І.В. Багорова [1], І.М. Бойчук [2], Є.М. Воробйов [3], А.С. Гальчинський [5], С.В. Мочерний [13], М.І. Маниліч [11], В.М. Ковальчук [7], О.Т. Шпак [14]), і відповідають розробленим навчальним програмам та концепції Міністерства освіти і науки України. Проте зауважимо, що проблема державного регулювання економічних процесів при вивченні економіки залишається актуальною і вимагає постійного вдосконалення у процесі навчання.

Мета статті. Дослідити проблеми підготовки учнівської молоді з основ економічних знань у загальноосвітніх навчальних закладах із напрямку державного регулювання економіки.

ВИВЧЕННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ, ЛІЦЕЯХ, ГІМНАЗИЯХ ТА КОЛЕДЖАХ СУТНОСТІ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Виклад основного матеріалу. Розвиток людської цивілізації охоплює сотні тисяч років і починається з первісного ладу, для якого були характерними спільна колективна праця членів суспільства, зрівняльний розподіл зібраних продуктів, самоуправління общини, відсутність держави, панування спільної форми власності. Цей устрій був результатом низького рівня розвитку продуктивних сил і суспільного поділу праці.

З появою нових знарядь праці та розвитком продуктивних сил первісна община поступово перетворилася на селянську, яка базується на приватній власності окремих сімей на засоби виробництва, що привело до економічної нерівності родин, до появи родової знаті, а згодом і до соціальної нерівності у суспільстві. Щоб тримати у покорі працюючих, мати можливість постійно їх експлуатувати, власникам потрібен був спеціальний орган насильства – **держава**, уособленням якої стали армія, чиновницький апарат, суди, тюрми тощо. Закони, які приймалися державою, були самі тим регулятором, який допомагав державі керувати суспільством. Тому з часу виникнення держави її найважливішими функціями були збереження та зміцнення існуючого ладу, пануючих форм власності.

Державні функції – у стародавні часи держава брала на себе виконання таких функцій, як будівництво доріг, споруд, ведення єдиного грошового обігу, торгівля, вводила мито тощо.

При капіталістичному способі виробництва функції держави, у тому числі економічні, значно розширюються, держава стає власником підприємств промисловості, створює свої монополії у різних видах діяльності: горілчаних, тютюнових, соляних. Змінюються економічні функції держави як підприємця, інвестора, кредитора, покупця, продавця, центральної регулювальної сили, яка формує у єдності і взаємодії з іншими економічну силу сучасної держави.

Одержавлення процесу відтворення науки відбувається у формі фінансування державою науково-дослідницьких розробок, підготовки наукових кадрів, будівництва і утримання лабораторій, формування державної інтелектуальної власності.

В Україні, яка потрапила під владу Росії, держава стала тоталітарною, відбулося повне, всеохоплююче заперечення державною власністю інших форм власності, була відсутньою конкуренція з боку інших форм власності, ігнорувалися принципи демократії, права і свободи. Протидія такій системі вважалася зрадою держави. Це привело до надзвичайно важкого стану в економіці України.

Сучасною економічною функцією держави є формування стратегії і тактики економічного розвитку, що втілюється у певній соціально-економічній політиці.

Важливою сучасною функцією держави у сфері економіки є здійснення структурної перебудови народного господарства, розвиток і впровадження нової техніки та технологій у галузях, які стимулюють розвиток НТР. Крім того, держава повинна визначати економічні регулятори діяльності підприємств, компаній, фірм. Для цього держава використовує комплекс форм і методів регулювання економіки національного ринку.

Регулювальні функції держави в ринковій економіці зводяться до трьох основних – законодавчої, стабілізуючої, розподільчої.

Законодавча функція передбачає, що держава розробляє систему економічних, соціальних та організаційно-господарських законів і постанов, які створюють певні “правила гри”, тобто правові засади ринкової економіки, що є гарантом однакових прав і можливостей для усіх форм власності та господарювання.

З метою захисту конкуренції як основної умови і регулятора ринкової економіки держава розробляє і реалізує антимонопольне законодавство. Це дає можливість суб'єктам ринкової економіки реалізувати свої інтереси, примушує їх діяти узгоджено і водночас не порушувати об'єктивних законів ринку. І відбувається це природним шляхом, без команд і наказів, характерних для директивної економіки.

Стабілізуюча функція – полягає у підтриманні високого рівня зайнятості та цінової рівноваги, а також стимулюванні економічного зростання.

З цією метою держава:

- визначає цілі, напрями і пріоритети економічного розвитку, виділяє відповідні ресурси для їхньої реалізації, використовує грошово-кредитні та бюджетно-податкові підйоми;

- бере на себе організацію пропозиції центральних грошей;

- забезпечує зайнятість і стабільний рівень цін, проводячи відповідну фіскальну і кредитно-грошову політику, спрямовану на запобігання інфляції та безробіттю.

Розподільча функція – пов'язана, з одного боку, з досягненням більш справедливого розподілу доходів у суспільстві, а з іншого – з більш ефективним розміщенням ресурсів у ринковій економіці.

Для здійснення цієї функції, яка сприяє виправленню певних недоліків ринкової система-держава:

ВИВЧЕННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ, ЛІЦЕЯХ, ГІМНАЗИЯХ ТА КОЛЕДЖАХ СУТНОСТІ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

- здійснює перерозподіл коштів груп населення, що мають високі доходи, на користь незабезпечених і малозабезпечених, проводячи відповідну фінансову і податкову політику, політику регулювання цін;

- встановлює і контролює реалізацію законодавства про встановлення мінімального розміру заробітної плати;

- бере на себе функцію забезпечення суспільними благами, у виробництві яких приватні та колективні суб'єкти не зацікавлені, водночас без цих благ суспільство не може досягти благополуччя.

Важлива роль належить державі у регулюванні зовнішньоекономічних відносин і валютного ринку, міграції капіталів і робочої сили, здійсненні контролю над платіжними балансами. Це важливі чинники стабілізації національної економіки і розвитку світового господарства.

Регулювальні функції держави в ринковій економіці є умовою досягнення балансу економіки на макрорівні, здійснення ефективної грошово-кредитної політики, соціального захисту малозабезпечених верств населення. Без регулювального впливу держави не можна здійснити структурні перетворення, модернізацію матеріально-технічної бази ряду галузей.

Ігнорування будь-якої з цих засад призводить до негативних наслідків: монополізму, інфляції, спаду ділової активності. Тому надзвичайно важливо, щоб держава виконувала лише ті функції, які б усували негативні явища ринкових відносин і не більше. Вона в жодному разі не повинна порушувати внутрішньоринкові зв'язки, протидіяти їм. Саме через це не можна допускати директивного розподілу виробничих ресурсів і споживчих товарів, всеохоплюючого адміністративного контролю над цінами, тотального директивного планування, що характерно для авторитарно-бюрократичної системи. У противному разі руйнується ринкове середовище, що призводить до державного монополізму, директивної економіки.

Найважливіші напрями державного регулювання економіки, встановлення рівноваги національного ринку: антициклічне регулювання, що має короточасний характер і послаблення рівня інфляції; вплив на обсяги і напрями капіталовкладень у народне господарство, що має стратегічні цілі. Економічна роль держави полягає у тому, що вона забезпечує регулювання економіки та суспільного капіталу у цілому відповідними методами і формами.

Держава застосовує економічні і адміністративні методи регулювання економіки. Вони мають деяку подібність, спільні риси. Водночас вони протилежні.

Адміністративні методи суттєво обмежують свободу економічного вибору або ж взагалі зводять її до нуля. Такими є, наприклад, планування цін, контроль над розмірами виробництва, його структурою, витратами заробітної плати, прибутком та його розподілом, зв'язки з постачальниками, тобто увесь господарський процес.

Економічні методи ніяк не звужують свободи вибору, а іноді й розширюють її.

Грошова політика, основними інструментами якої є норма обов'язкових резервів, ставка міжбанківського проценту, кредиту, операції центрального банку з державними облігаціями на ринку цінних паперів дає можливість державі протистояти інфляції, регулювати процентні ставки, а через них інвестиційний процес, виробництво, зайнятість. Таке ж значення політики оподаткування. Нею стимулюється економічне зростання, організується розподіл доходів. Зараз значення цієї політики дуже розширюється. У її рамках, наприклад, звільняються від оподаткування частини доходів, що витрачається на добровільні цілі, надаються великі пільги малому бізнесові й підприємствам, які тільки стають на шлях ринкової конкуренції. Таким чином, кожен новий підприємець одержує шанс вижити і зайняти своє місце на ринку, якщо зможе вміло розпорядитися зведеною на оподаткування частинною прибутку.

Держава має у своєму розпорядженні регулятори, які впливають на світову економіку. Наприклад, розглянемо зовнішньоторговельну політику регулювання експорту й імпорту товарів та послуг. Якщо брати до уваги експорт, то можна твердити, що всі країни з розвиненим ринковим господарством займаються його активним стимулюванням.

Експортна орієнтація робить економіку більш динамічною. На світовому ринку забезпечується найвищий рівень перевірки споживчих властивостей товару, структури виробництва. Високий рівень конкуренції говорить про те, що держава, яка вийшла на світовий ринок, є лідер НТП.

Заохочення експорту є знаряддям демонополізації економіки.

Методи стимулювання експорту надають експортерам податкові пільги, держава бере на себе гарантії експортних кредитів, регулює валютний курс.

Може виникнути питання, чи, стимулюючи експорт, держава буде сприяти відправці за кордон того, чого потребують власні громадяни. Таке буває, але тільки в тих випадках, коли не налагоджене ліцензування експортних потоків. При

ВИВЧЕННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ, ЛІЦЕЯХ, ГІМНАЗІЯХ ТА КОЛЕДЖАХ СУТНОСТІ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

імпорту товарів застосовується митне оподаткування, тобто держава встановлює ставки податку на імпорт. Ефективне регулювання митних тарифів повинно забезпечити відповідний захист внутрішнього ринку і одночасно допомогти уникнути тяжких наслідків протекціонізму (економічна політика держави скеровується на захист національного господарства від іноземної конкуренції через дуже високе мито).

Для оздоровлення економічної системи в Україні, що, своєю чергою, сприятиме подоланню інфляційних процесів, зміцненню стабільності грошової системи, потрібен комплекс заходів, які досліджувалися науковцями Інститут педагогіки АПН і опубліковувалися у багатьох наукових роботах [9].

По-перше, слід визначити об'єктивну межу кредиту, до якої він стимулює інфляцію, тобто усунути практику надання кредитів, що не забезпечені матеріальними цінностями.

Виятком може бути кредитна емісія під великий майбутній урожай, переробку сільськогосподарської продукції, виробництво будівельних матеріалів та інші аналогічні заходи. Водночас слід припинити кредитування неефективного виробництва, різних нереальних проєктів. Слід також підвищити ефективність безготівкового обігу грошей.

По-друге, Держбанк (Центральний банк) повинен бути банком усіх інших банків, управляти (регулювати) за допомогою економічних важелів діяльністю всіх інших комерційних і спеціальних банків (наприклад, кредитувати їхню діяльність і враховувати векселі під процент), регулювати грошовий обіг і процент, безготівковий обіг (визначати загальну масу грошей, зберігати у себе частину касового резерву банків) та ін.

Потрібно усунути відомчу галузеву розпорощеність і прив'язаність банків, інтегрувати всю мережу комерційних і спеціалізованих банків в одну систему.

По-третє, Центральний банк повинен бути виведений з-під влади уряду, виконавчої влади та перейти у розпорядження лише законодавчої влади.

По-четверте, всі банки повинні перейти на комерційні засади діяльності (самоокупність, самофінансування), працювати прибутково на основі вивчення діяльності промислових підприємств.

Такі заходи слід органічно пов'язувати з індексом цін, темпами інфляції.

По-п'яте, необхідно створити реальні умо-

ви і поступово перейти до конвертованої гривні.

Підготовка до такого переходу повинна оздоровити грошову систему, послабити інфляційні процеси. Необхідно наситити товарами та послугами внутрішній ринок, оздоровити кредитну систему, домогтися конкурентоздатної продукції для зовнішнього ринку, здійснити реформу ціноутворення, щоб наблизити ціни до світових і т.д.

Держава повинна дбати про створення нових технологій виробництва на основі збирання, обробки і передачі споживачеві інформації. Інформація, зв'язок та інформатика є невід'ємними складовими частинами цілісної органічної системи ринкової економіки.

Важливі структурні зміни повинні відбутися всередині промисловості і сільського господарства, тобто держава регулює темпи і пропорції розвитку основних сфер економіки, окремих регіонів.

Основним інструментом впливу держави на структуру перебудови економіки є організація, фінансування та стимулювання науково-технічних досліджень, підготовка кадрів до підприємницької діяльності, створення інженерно-дослідних центрів.

Держава також розробляє середньотермінові заходи щодо модернізації таких галузей промисловості, як вугільна, кораблебудівельна, чорна металургія, розвиток окремих регіонів.

Сучасна держава впливає і на сферу міжнародного руху капіталів, забезпечує своїм підприємцям за кордоном сприятливий інвестиційний клімат і особливо гарантії безпеки капіталовкладень. Використовуються такі засоби: програми допомоги іноземним державам, двосторонні і багатосторонні угоди, інструменти зовнішньої політики.

Важливе значення має адміністративне регулювання економіки, прямий державний контроль над монопольним ринком. Там, де визнана природна державна монополія (фундаментальна наука, оборона тощо), застосовується поточне і довготермінове директивне планування виробництва, витрат і цін, прямий контроль за якістю, гарантоване матеріально-технічне постачання. Адміністративне регулювання цілком допустиме на ринках тих товарів нееластичного попиту, які віднесені до монополії держави. Воно здійснюється через ставки акцизних податків, планування цін і т.п.

Застосування методів державного регулювання економіки залежить від соціальних, економічних, історичних, політичних умов країни, стану розвитку та структури її економіки. Через це ме-

ВИВЧЕННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ, ЛІЦЕЯХ, ГІМНАЗИЯХ ТА КОЛЕДЖАХ СУТНОСТІ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

ханізм державного регулювання економіки у кожній країні має свої особливості.

Держава як гарант економічних свобод здійснює адміністративний вплив на ринок на всіх рівнях управління – від муніципального до федерального (від районного до загальнодержавного). Головними методами прямого регулювання є такі:

- законодавча та економічна діяльність держави;
- державні закупівлі, трансферні платежі;
- індикативне планування, розробка і реалізація цільових програм;
- прямий державний контроль над монополіями ринками;
- адміністративне регулювання певних процесів економічного життя.

Держава виступає гарантом грошової одиниці, здійснює контроль над обігом грошей. Уряд щороку визначає мінімальний розмір заробітної плати, що сприяє регулюванню ринку праці.

Кожна країна залежно від особливостей внутрішнього ринку, зовнішніх чинників, національних інтересів може змінювати законодавчі акти. Наприклад, для того щоб захистити внутрішній продовольчий ринок, держава замість зовнішньоекономічної політики, односторонньої лібералізації продовольчого імпорту вводить різні обмеження на ввезення цього товару. Для цього значно підвищуються ставки мит.

Запроваджуються і більш дієві інструменти захисту – компенсаційні збори, розмір яких визначають як різницю між внутрішньою ціною і ціною ринку, з якого надходить імпортований продукт. Встановлюють їх для досить широкого переліку товарів, передусім для тих, які у достатній кількості виробляються в країні.

Особливу увагу держава приділяє виробництву суспільних благ. Обираючи стратегію регулювання, вона може здійснювати виробництво цих благ безпосередньо на державних підприємствах. Однак можуть застосовуватися і непрямі методи регулювання, тобто держава виступає як посередник між споживачем і виробником таких благ.

Крім того, держава здійснює виплати, які перерозподіляють податкові доходи, отримані від платників податків, певним верствам населення у формі допомоги з безробіття, виплат з соціального страхування та забезпечення, допомоги ветеранам війни тощо.

Найбільшого розвитку державне регулювання у сфері економічної політики набуло у Франції, Японії, Швеції, Південній Кореї. До найважливіших державних інструментів регулювання економіки Франції належать поточне прогнозування і

стратегічне планування. Для задоволення загальнодержавних потреб тут у межах державного сектора економіки застосовують плановий контракт, а у приватному секторі – державне замовлення. У Японії як регулювальний засіб широко використовують економічне планування. За повоєнний період таких планів було 11. У Швеції особливу увагу приділяють проблемам соціального регулювання, завдяки чому тут найвища зайнятість населення, безробіття становить 1 – 2 відсотки працездатного населення. Розвинена у Швеції і система соціального забезпечення. У Південній Кореї регулювальні заходи ґрунтуються на досягненні фінансово-грошової збалансованості. Центральна роль у цьому належала державній монополії у кредитно-фінансовій сфері. Особливо надійно захищена від напливу іноземної валюти національна економіка.

Економічна роль держави надзвичайно важлива у структурній перебудові народного господарства, визначенні пріоритетних ланок суспільного виробництва, раціонального співвідношення між галузями виробничо-господарської діяльності. Здійснюється це через бюджетне фінансування певних галузей, виробництв, визначених ключовими напрямками структурної політики; стимулювання переливу капіталу в певні сфери діяльності; підготовки і перепідготовки кадрів, розвитку на високому рівні освіти та надання випускникам ВНЗ високих професійних компетенцій, для пріоритетних галузей [10].

Важливим аспектом регулювання національної економіки є соціальна політика держави, яка спрямована на зростання добробуту нації на основі прискореного розвитку соціальної сфери, активного впливу соціальних чинників на підвищення ефективності національного виробництва.

Соціальна політика, відіграє подвійну роль: з одного боку, сприятливі умови для поліпшення життя людей створює економічне зростання, а з іншого – соціальна політика стає чинником економічного зростання і регулювання економіки.

Висновки. Отже, увесь комплекс соціальних заходів здійснюється під контролем держави, в її соціальній політиці, яка спрямована на захист населення від безробіття, інфляції, знецінення особистих заощаджень, утримання непрацездатних і незабезпечених громадян шляхом перерозподілу доходів, а також на підвищення рівня добробуту всіх громадян країни через зростання ефективності ринкової економіки.

Зі сказаного випливає, що держава в усіх галузях є важливим фактором регулювання і впливу на економіку та соціальну сферу суспільного виробництва.

ВИВЧЕННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ, ЛІЦЕЯХ, ГІМНАЗІЯХ ТА КОЛЕДЖАХ СУТНОСТІ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки важливим елементом ринкового механізму стає державне економічне регулювання – фінансово-бюджетне, кредитно-грошове і структурно-адміністративне.

Однією із основних функцій держави є стратегія і тактика економічного розвитку, що проявляється у розвитку науки і техніки, нових технологій, які стимулюють прогрес суспільства.

Державне регулювання є невід’ємним елементом ринкової економіки як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях, що є важливим фактором і впливом на економіку та соціальну сферу суспільного виробництва.

1. Багрова І.В. Нормування праці. Навчальний посібник. – К.: ЦНЛ. 2003. – 212 с.

2. Бойчук І.М., Харів М.С. Економіка підприємства. – К.: “Каравела”, Львів: “Новий Світ”. – 2001. – 298 с.

3. Вачевський М.В. Обґрунтування економічної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах на сучасному етапі // Молодь і ринок. – 2006. – №8(23). – С. 22 – 32.

4. Воробйов Є.М. Економіка. Довідник старшокласника та абітурієнта. – Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС. – 2007. – 400 с.

5. Гальчинський А.С., Єщенко П.Є., Палкін Ю.І. Основи економічних знань. Навч. посібник. – К.: Вища школа. – 2002. – 543 с.

6. Дахно І.І. Міжнародна економіка. Навч. посібник. – К.: МАУП. – 2002. – 216 с.

7. Ковальчук В.М. Основи економічної теорії. – Тернопіль: Астон. – 1999. – 203 с.

8. Мадзігон В.М., Вачевський М.В., Левченко Г.Є. Основи економічних знань 10 – 11 кл. Підручник. – К.: ЦНЛ. – 2004. – 536 с.

9. Мадзігон В.М. Інститут педагогіки АПН України. – К.: Педагогічна думка. – 2006. – 458 с.

10. Мадзігон В.М. Проектування освітнього середовища майбутнього // Молодь і ринок. – 2007. – №3 – 4(26 – 27). – С. 5 – 10.

11. Маниліч М.І. Основи ринкового механізму господарювання: Навчальний посібник. – К.: – 1992. – 171 с.

12. Михасюк І.Р. Основи глобальних економічних відносин. Львів: “Українські технології”. – 2003. – 192 с.

13. Мочерний С.В., Каніщенко Л.О., Устинко О.А. Короткий курс економічної теорії. Навчальний посібник. – Тернопіль: “Економічна думка”. – 2000. – 324 с.

14. Шпак О.Т. Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти. – К.: “Четверта хвиля”. – 2000.

24 серпня 2008 року

День Незалежності України

Ця знаменна дата – підсумки багатовікової боротьби за волю і свободу нашого народу. Незалежність є святом усіх, хто проживає в нашій державі робить її могутньою і квітучою.

Державна Незалежність України –
Це Древня Русь, це княжий родовід,
Це злет віків з великої руїни
Під український життій небозвід.

Державна Незалежність України –
Це кров і сльози, що спасли цей світ.
Слов’янське сонце на вершку руїни,
Шевченків невмирущий Заповіт.

Державна Незалежність України –
Це звільнена з важких оков земля,
Це саяво Боже, що в сумні хвилини
Серця і душі наші звеселя.

уринок з вірша “Незалежність”

Віктор Романюк

поет, публіцист, громадський і культурний діяч

м. Стрий

